

## АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 327 (477)

В. Копійка, д-р політ. наук, проф.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ,  
О. Хилько, канд. політ. наук, наук. співроб.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

### ПРОЦЕС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ІНДИКАТОР СПРОМОЖНОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ СИЛИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Стаття розкриває сутність та деякі загальні особливості застосування трансформаційної сили Європейського Союзу на просторі східного сусідства та аналізує особливості цього процесу в Україні. Ставиться питання про ефективність трансформаційних механізмів по відношенню до України, зокрема, через розгляд процесів розвитку Східного партнерства та підписання Угоди про асоціацію.*

*Ключові слова: Європейський Союз, Україна, трансформаційна сила, європеїзація, європейська інтеграція.*

**Актуальність.** Виведення процесу європейської інтеграції України на новий, якісно відмінний, рівень з огляду на перспективу підписання (або не підписання) Угоди про асоціацію та поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною і ЄС ставить на порядок денний не лише успіх транзитивного процесу в Україні, але й спроможності трансформаційної сили Європейського Союзу (ЄС), зокрема, щодо країн-партнерів в зоні східного сусідства.

Проблематика впливу трансформаційної сили інтеграційного проекту Європейського Союзу на країн-кандидатів та на країн-сусідів була винесена на науковий та експертний рівні після перших хвиль розширення ЄС за рахунок країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) – 2004 і 2007 років. В центрі наукових дискусій був вплив трансформаційної сили ЄС та європеїзації на країн-кандидатів, давались оцінки їх ефективності та аналізувались наслідки.

Наразі зусилля ЄС останніх років по трансформації Західних Балкан та зони східного сусідства актуалізують і диктують потребу по-новому поглянути на дієвість та проблемні сторони політики ЄС щодо простору Східної Європи та України, зокрема. Цілком справедливо постають питання доцільності перегляду ряду інструментів європеїзації та їх релевантності щодо реалій тієї чи іншої країни, на яку спрямовані ці впливи.

#### Концептуально-теоретичне підґрунтя

Системні дослідження трансформаційної сили ЄС в Європі здійснюють Г.Габбе [1; 2], Т.Бьорзель [3; 4], Дж.Гленн [5], Ф.Шиммельфенніг [6; 7] та інші. Такі дослідження не мають ґрунтовної наукової бази в Україні. Єдиним комплексним дослідженням стала робота І.Солоненко [8], написана в 2010 р. в Німеччині. Дана стаття покликана розпочати дискусію щодо особливостей трансформаційної сили ЄС та сили "європеїзації" по відношенню до України та країн східного сусідства і запросити до неї інших учасників.

Під трансформаційною силою ми будемо розуміти ряд інструментів нормативного, технічного та матеріального характеру, що пропонуються партнерам по взаємодії, з метою досягнення бажаних перетворень (у випадку Євросоюзу – запровадження партнерами європейських стандартів і норм в різних соціальних сферах). При оцінці ефективності трансформаційної сили використовується оцінка відповіді на запропоновані інструменти, їх запровадження, кумулятивний ефект.

В європейській науковій літературі часто поряд із терміном "трансформаційна сила" використовується і концепт "європеїзація". Видається оригінальним та таким, що реалістично відбиває сутність поняття, роз'яснення, надане Т.Бьорзель. Вона розуміє під європеїзацією формування такої структури політичних можливос-

тей, яка пропонує суб'єктам додаткові ресурси для здійснення свого впливу, в той же час, суворо обмежуючи здатність інших переслідувати власні цілі [4, 5]. Єврокомісія в 2003 р. під європеїзацією мала на увазі інструмент ЄС для формування "кільця друзів", які поділяють спільні із країнами-членами ЄС норми та принципи гарного врядування та відповідно адаптують національні інститути та політики.

Розкриємо існуючі підходи до дослідження європеїзації та трансформаційної сили ЄС, що надасть можливість зрозуміти сутність і мету цих процесів. Так, раціоналістський та конструктивістський підходи до дослідження європеїзації виходять з того, що невідповідність чи неспівпадіння між європейською та національною політиками, інститутами та політичними процесами є необхідною передумовою для внутрішніх змін, які й відбуваються внаслідок адаптаційного тиску, викликаного такою невідповідністю чи неспівпадінням. Такий підхід є справедливим, в першу чергу, по відношенню до процесів, що відбувались в старих країнах-членах ЄС.

Інший підхід, що сповідує прибічники соціологічного інституціоналізму, пропагує ідею про мотивацію змін спільним усвідомленням суб'єктами того, що є належним та соціально прийнятним. Таке колективне розуміння впливає на спосіб визначення суб'єктами своїх цілей. Суб'єкти прагнуть відповідати соціальним очікуванням. В цьому сенсі європеїзація розуміється як поява нових правил, норм, практик та структур, які держави-члени мають інкорпорувати до національного законодавства і практики [4, 7]. Впровадженню цих норм сприяє орієнтована на консенсус культура та кооперативна культура прийняття рішень.

Варто відзначити, що останній підхід ефективно спрацював в країнах ЦСЄ, у яких була висока внутрішня мотивація щодо європейської інтеграції не як стратегічного зовнішньополітичного вибору, а як повернення до цивілізаційної та історичної належності. Цінності і стандарти ЄС були визнані ними апріорі такими, що мають бути адаптовані всередині країни. Наразі можна і зараз спостерігати, як працює політика обумовленості в нових країнах-членах. Так, наприклад, Болгарії і Румунії досі обіцяють поширити на них правила дії Шенгенського простору за умови виконання ними ряду умов, серед яких боротьба з корупцією та належний прикордонний контроль.

В Україні ж ситуація дещо інша. Тут ні адаптаційний тиск, ні мотивація внутрішніх змін через колективне усвідомлення ключовими акторами потреб не може мати місця апріорі. Така ситуація зумовлена складністю і неоднозначністю історико-культурного розвитку країни та її геополітичним положенням. Протягом більш ніж двадцяти років незалежності не було вироблено не лише чіткої зовнішньополітичної концепції, але й не відбулось усві-

домлення національних цінностей та національних інтересів, на базі яких може розбудовуватись власна або спільна з кимсь ідентичність і спільне майбутнє.

Така ситуація ускладнює зовнішньополітичну мотивацію України і, відповідно, вироблення прийнятних та ефективних механізмів для зовнішніх акторів, на поглиблення співробітництва та пошук більш тісних форм взаємодії з якими орієнтується Україна.

#### **Трансформаційні інструменти в зовнішній політиці ЄС**

Після першої хвилі розширення за рахунок країн ЦСЄ Європейський Союз наблизив свої кордони до пострадянського простору або нових незалежних держав (ННД), які, як вважається, "застрягли в перехідному (транзитивному) стані", а головною перешкодою їх модернізації є слабка спроможність держави і проблеми демократії [3, 395]. А відтак, транснаціональні загрози, здатні долати кордони, похідні з території цих країн, стали розглядатись в якості одних із найбільш актуальних для Союзу. Така ситуація диктувала необхідність поширення існуючих інструментів та, згодом, вироблення нових, по відношенню до зони нового сусідства.

З країнами пострадянського простору, в тому числі з Україною, ЄС обрав стратегію "довгострокового зближення" що базується на розширенні і поглибленні співробітництва через запровадження в національне законодавство *acquis communautaire*. Інструментальними засобами для досягнення зближення виступили угоди про партнерство і співробітництво, Європейська політика сусідства (ЄПС), програма Східне партнерство (СхП), угоди про асоціацію.

В якості головного механізму поширення трансформаційної сили ЄС обрав принцип умовленості (*conditionality*), який є центральним принципом Європейської політики сусідства на східному напрямку. Як відомо, згідно принципу умовленості, країна, що досягла більших успіхів / результатів у реформуванні різних сфер суспільного життя згідно європейських стандартів, може розраховувати на більшу фінансову і технічну допомогу з боку ЄС. Оновлений варіант ЄПС, зафіксований в Комунікації "Нова відповідь сусідству, що змінюється", оприлюднений 25 травня 2011 року, містить принцип "more for more" – "кожному по досягненнях", тобто ЄС пропонує більше фінансової та політичної допомоги тим країнам, що активніше впроваджуватимуть внутрішні реформи і демонструватимуть більший рух до демократії; кожен партнер має право обирати зміст і стратегічний напрям і кінцевий результат розвитку своїх відносин із ЄС. Ще в 1998р. Єврокомісія рекомендувала проводити переговори про вступ до ЄС на базі диференційованого підходу, беручи до уваги прогрес, здійснений кожним кандидатом.

На думку деяких дослідників, саме завдяки принципу умовленості Європейському Союзу вдалося відібрати найбільш гідних членів. Проте механізм умовленості спрацьовує у разі, якщо привілеї, отримані від Євросоюзу, переважають внутрішні адаптаційні витрати. Не можна не погодитись з І.Солоненко [8, 7], яка пише, що стимул членства, який мали держави ЦСЄ, був достатньо вагомим для країн-кандидатів, щоб понести суттєві витрати, пов'язані з реформами. Деякі дослідники [9] закидають Євросоюзу нерозбірливість і непослідовність у впровадженні ним самим розроблених принципів – "кожному по досягненнях".

Наразі ключова дискусія в політичному та науковому середовищі ЄС (щодо розвитку політики сусідства на східному напрямку) полягає в тому, чи має ЄС пропонувати більше стимулів / заохочень (*incentives*) країнам-партнерам в зоні сусідства. Прихильники інтенсифікації

заохочень як центрального механізму трансформаційної політики ЄС [2] вважають, що без надсилання потужніших стимулів сусіднім державам політика ЄС не буде мати ефекту. ЄС же наразі не пропонує Україні, яка підпадає під значний тиск Росії, настільки вагомих заохочень, які могли б переважити тиск її східного сусіда. Політики та дослідники закликають надавати допомогу Україні з тим, щоби унеможливити Європейській Союз від проблем нелегальної міграції, торгівлі та організованої злочинності.

В якості стимулів та заохочень щодо східних сусідів Євросоюз використовує: угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі (які, за словами Ш.Фюле, відіграють роль "game changer"), візову лібералізацію, фінансування окремих сфер соціально-економічного розвитку; нарощування спроможності влади (*capacity-building*). Проте, найпотужнішим стимулом, що мали в свій час країни Центрально-Східної Європи, був статус країни-кандидата на членство і вони знали, що виконання ряду вимог і впровадження стандартів ЄС в національне законодавство матиме наслідком членство в ЄС, що було документально закріплено. Нинішні країни-сусіди володіють лише статусом сусіда-партнера, що в найближчому майбутньому отримає максимум статус асоційованого члена без членства. Це істотно девальвує рівень відносин і перспективу їх поглиблення.

ЄПС містить ряд критеріїв для встановлення "привілейованого сусідства", серед яких: верховенство закону, добре врядування (*good governance*), повага до прав людини та прав меншин, дотримання принципів ринкової економіки та сталого розвитку, боротьба з тероризмом, нерозповсюдження зброї масового знищення. Парадоксально, але список вимог для отримання статусу "привілейованого сусіда" є набагато довшим та змістовнішим, ніж перелік визнаних свого часу головними умовами вступу до ЄС копенгагенських критеріїв членства.

Вільнюський самміт, запланований на листопад 2013 року, має підвести ЄС до перегляду існуючих інструментів поглиблення відносин з партнерами та вироблення нових – у випадку визнання існуючих неефективними. Успішна політика ЄС на сході, важливою складовою якої є Україна, означатиме для організації доведення іншим учасникам політичного діалогу успішності і привабливості фундаментальних ідей, на яких заснований Євросоюз, і високого магнетизму його інтеграційного поля.

#### **Трансформаційна сила ЄС в Україні**

Перший двосторонній документ, підписаний між Україною та ЄС, – Угода про партнерство і співробітництво – не містив ніяких адаптаційних механізмів, вимог чи заохочень. Документ відбивав ключові напрями співпраці, не рефлектуючи зовнішньополітичні наміри поглиблення інституційного співробітництва.

Після появи Європейської політики сусідства та декларування наміру України щодо зближення з ЄС вперше принцип умовленості з'явився в Плані дій Україна-ЄС в лютому 2005 році. Зокрема, пропонувалось збільшення фінансової підтримки та розглядалась можливість укладання в майбутньому нової посиленої угоди [10]. За умови виконання ряду вимог, серед яких було проведено вільних парламентських виборів 2006 р. З 2007 р. розпочалися переговори про можливе створення зони вільної торгівлі, що кілька років і виступала в якості стимулу та заохочення.

З появою посади Комісара з питань розширення та політики сусідства ЄС ключові меседжі щодо політики умов для України передавались саме ним. Найяскравішими прикладами виступили "списки Фюле" – 2010 р. [11; 12] і 2013 р., які ніколи не публікувались офіційно, проте ставали публічними завдяки представникам громадянського суспільства, зокрема, ЗМІ. Останні реко-

ментації ЄС до України були чітко виписані у Висновках засідання Ради міністрів закордонних справ ЄС про перспективи відносин з Україною [13] (грудень 2012), документі "Впровадження Європейської політики сусідства в Україні. Досягнення 2012 року й рекомендації подальших дій" (Додатку до Спільного послання Європейському Парламенту, Європейській Раді, Європейському комітету з економічно-соціальних питань і Комітету регіонів "Європейська політика сусідства: у напрямку до сильнішого партнерства" (травень 2013), Меморандумі Єврокомісії (20.03.2013), складеному на базі 19 пунктів Комісара Ш.Фюле (індикатори готовності України до підписання Угоди) та неодноразово озвучені європейськими високопосадовцями. Серед них:

- відповідність парламентських виборів 2012 р. міжнародним стандартам, усунення порушень, що слідували за виборами; запровадження надійної виборчої системи, заснованої на Виборчому кодексі;
- поступ України в розв'язанні питань вибіркового правосуддя та здійснення подальших кроків для реформування судової системи;
- прозоре здійснення конституційної реформи, подальший прогрес в Плані дій з візової лібералізації;
- реформування сфери управління державними фінансами, запровадження макроекономічних рамок, що здатні вести до відновлення підтримки з боку МВФ, звертаючи увагу на питання фінансової стабільності в енергетичному секторі.

#### **Угода про асоціацію та ПВЗВТ як центральні елементи трансформаційної сили ЄС в Україні**

Парафування Угоди про асоціацію (30 березня 2012 року в Брюсселі) та Угоди про поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною і ЄС (19 липня 2012 року), що стало підсумком п'ятирічних переговорів, – центральні події двосторонніх відносин і головний стимул та заохочення відповідно до принципу обумовленості ЄС.

На даному етапі саме питання підписання чи не підписання Угоди про асоціацію на Вільнюському самміті та за яких умов є предметом обумовленості та заохочень для України. Перспектива підписання Угоди використовується в якості важелю впливу на українську владу, головною вимогою до якої є реформування політико-правової системи з акцентом на уникнення вибіркового судочинства і вирішення справ політ'язнів. Частина політиків в Європі пропонують Угоду підписати, але не ратифікувати, доки в Україні не будуть вжиті заходи щодо покращення політичної ситуації в країні. Друга частина закликає не підписувати документ до адекватного реагування української влади на заклики ЄС [14].

Підписання Угоди розглядається в рамках програми Східне партнерство, яка сама по собі є прикладом застосування трансформаційної сили ЄС. Безперечно, сутність та цілі програми є дискусійними – починаючи від сприяння поглибленню відносин партнерів з ЄС аж до членства – до розуміння його як альтернативного членства механізму. Проте, спостерігаючи за еволюцією програми можна простежити елементи обумовленості.

Єврокомісія опублікувала в травні 2012 року детальний план "Східне партнерство": Дорожня карта до осені 2013 року" [15], покликаний активізувати демократичні процеси та соціально-економічні реформи у державах-сусідах, зокрема в Україні – складова частина оновленої політики ЄС у регіоні Східного партнерства, націлена на збільшення підтримки (на основі принципу "більше за більше") у проведених інституційних та секторальних реформ, в першу чергу, у сфері демократизації, у країнах-учасниках Східного партнерства з ме-

тою пришвидшення їх політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС. Бюджет програми – 130 млн. євро, що виділятиметься з Європейського інструменту сусідства і партнерства. Для розвитку програми було обрано такі країни, як Вірменія, Грузія та Молдова. Рекордсменом в питанні отримання зовнішнього фінансування виступила Молдова, яка отримала в 2012 році від ЄС 122 млн. євро (починала з 25 млн. у 2006 році). Молдова також лідирує в Індексі європейської інтеграції, який укладають експерти неурядових організацій країн Східного партнерства.

Так, якщо в перші роки функціонування програми Україна вважалась її лідером, то за останній рік покращення показників у наближенні до стандартів ЄС продемонстрували Молдова, Грузія і Вірменія, що відбив закладений Європейською політикою сусідства принцип обумовлення фінансового заохочення учасників її програм лідерськими позиціями у впровадженні реформ.

Важливим аспектом Вільнюського самміту стане оцінка дієвості та ефективності не просто всієї Європейської політики сусідства та її східного треку, але й головного механізму поглиблення відносин ЄС зі своїми партнерами – принципу обумовленості та його оновленої версії – принципу "more for more". Висновки самміту стануть індикатором спроможності програми "Східне партнерство" до змін, реформ та зближення ЄС із сусідами.

Безперечно, досі розглядається як імовірний сценарій не підписання Угоди з Україною на самміті у Вільнюсі. Така альтернатива матиме однозначно негативні наслідки для України, проте мститиме руйнівний потенціал і для Європейського Союзу. А тому ЄС має бути готовим до "плану В" – на випадок, якщо угода не буде підписана, – план, що, зокрема, надасть новій динаміки СхП. Більш того, цей "план В" має передбачати системне реформування ЄПС, а не лише програми СхП. Та й, узагалі, диктуватиме потребу в перегляді впливу трансформаційної сили ЄС на країн-сусідів. Деякі експерти вже зараз говорять про можливу кризу політики сусідства і необхідність перегляду системи відносин зі Східною Європою [16]. Це може бути співробітництво за моделлю секторальної співпраці, проте фундаментом такої кооперації навряд чи стануть спільні цінності, які є основою відносин ЄС із сусідами, партнерами тощо.

Відтак, Європейський Союз має знайти відповідь: що таке Східне партнерство для Союзу? Це спосіб організації простору Східної Європи? Інструмент, що має переконати членів Союзу у відсутності наміру ЄС до подальшого розширення? Чи альтернатива членству, що пропонується сусідам, – як тим, що прагнуть членства, так і тим, що його не шукають?

Хотілося би, щоби ця відповідь базувалась на усвідомленні, що сусіди ЄС – не просто східна і південна периферія ЄС, а його нерозкритий потенціал, ресурс посилення власних інтеграційних характеристик. І Вільнюський самміт – ключовий на цьому етапі крок, який потрібно зробити в тому числі і заради подальшого прогресу в розвитку європейського інтеграційного проекту.

Варто відзначити, що лише підписання і імплементація Угоди в повному обсязі може стати для України дієвим інструментом для внутрішніх перетворень, зокрема і важливим стимулом для активізації діяльності громадянського суспільства.

Не підписання Угоди не лише поставить на порядок денний питання про ефективність трансформаційної сили ЄС, але й підштовхне Україну до пошуку форм участі в альтернативних інтеграційних проектах. Підписання ж Угоди стане для України вагомим важелем впливу і фактором зміцнення власних статусних характеристик в політичному діалозі з іншими партнерами.

### Угода про лібералізацію візового режиму з Україною

Одним з головних заохочень Євросоюзу для України та одним з ключових досягнень двосторонніх відносин останнього періоду стало підписання у Брюсселі 23 липня 2012 року Договору про внесення змін та доповнень до Угоди між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз, згідно з яким Європейський Союз підтверджував намір встановити з Україною безвізовий режим, що фіксувалось і у Висновках Ради ЄС від 10 грудня (за умови "впровадження добре керованої і безпечної мобільності, умови якого викладені в Плані дій щодо лібералізації візового режиму").

Зі свого боку, Україна продовжує виконання ряду вимог в рамках Плану дій щодо лібералізації. Так, було ухвалено Закон "Про Єдиний державний демографічний реєстр" (листопад 2012 року), згідно з яким передбачається введення в дію в Україні документів для виїзду за кордон з електронним носієм біометричної інформації; навесні 2012 року було прийнято закон про боротьбу з дискримінацією за расовими, національними чи статевими ознаками. За оцінкою Представника України при ЄС К.Єлісеєва [17], 2012 рік був плідним у виконанні умов першої фази виконання Плану дій щодо лібералізації, на першу половину 2013 року планувалось подання фінальної доповіді щодо прогресу у виконанні Плану дій, після чого ЄС проведе оцінку документу і буде прийняте рішення про перехід до завершальної, імплементаційної фази.

Проте, згідно із Індексом візової лібералізації Східного партнерства [18], запровадженням Коаліцією за Європейський континент, нерозділений візовими бар'єрами "Visa-Free Europe", Україна в питаннях ухвалення відповідного законодавства посідає друге місце після Молдови, за показниками імплементації поступається Грузії та Вірменії.

Підписання Договору про внесення доповнень до Угоди про спрощення візового режиму стало, мабуть, єдиним реальним здобутком в Плані першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік [19], затвердженого Кабміном 5 квітня 2012 року. Незважаючи на поставлене завдання до липня завершити п'ятирічні переговори про укладання Угоди про Спільний авіаційний простір, переговори не були завершені через неузгодженість технічних питань невідповідності систем сертифікації літаків в ЄС і Україні. Відтерміновано ряд траншей в рамках секторальної бюджетної підтримки ЄС.

### Трансформаційна сила ЄС у трикутнику ЄС–Україна–Росія

З огляду на складність геополітичного вибору України та неоднозначність її зовнішньополітичної концепції, збереження напруженості в трикутнику ЄС–Україна–Росія, особливо важливо наголосити, що у випадку, якщо Євросоюз має на меті поширення власних цінностей, впливу на зону сусідства та забезпечення безпеки на зовнішніх кордонах з партнерами, його аргументи чи критерії обумовленості мають бути дуже вагомими, такими, що переважатимуть тиск Росії.

Між Росією та ЄС оформився простір "спільного сусідства", тобто сфери спільних стратегічних інтересів, в якому перебувають Україна, Білорусь і Молдова, – держави, що не є учасниками жодного інтеграційного

об'єднання. Для України це може означати, з одного боку, відігривання ролі об'єкта конкуренції вказаних суб'єктів; з іншого боку, можливість використати дане положення з метою досягнення власних прагматичних цілей. Не варто забувати, що Україна не лише формує або не формує безпечне середовище навколо східних кордонів ЄС, але й є важливим індикатором стану конкурентних відносин ЄС і Росії.

Незважаючи на приєднання України до зони вільної торгівлі з СНД 31 липня 2012 року та підписання Меморандуму про поглиблення взаємодії між Євразійською економічною комісією та Україною (травень 2013), участь в пострадянських інтеграційних проектах не позиціонується українською владою як альтернативна європейській інтеграції. Навпаки, підкреслюється відсутність взаємовиключності двох процесів.

Варто відзначити, що в умовах затяжної фінансово-економічної кризи, а надто, кризи євросони, в Україні завжди будуть противники поглиблення європейської інтеграції, яка дає довгострокові позитивні вигоди, але може вимагати тимчасових короткострокових компромісів, на які не всі готові йти. В той же час, цей сегмент політичному та українському бізнесу виступатиме апологетами східного варіанту інтеграції, що може надати короткострокові рецепти вирішення конкретних економічних проблем.

Безперечно, найбільш виграшною для України та двох інших сторін було би створення і взаємовигідне використання тристоронніх проектів. Проте, переговори щодо створення трьохстороннього консорціуму для модернізації газотранспортної системи України, свідчать про відсутність зацікавленості всіх сторін в такому форматі співробітництва. В цьому контексті варто відзначити, що підписання Угоди про асоціацію з ЄС стане для України вагомим важелем впливу і фактором зміцнення власних статусних характеристик в політичному діалозі з Росією.

В сенсі європеїзації варто розглянути особливості цього процесу по відношенню до Росії, де він також має місце, проте дещо в інших формах, ніж в країнах ЦСЄ чи в Україні. Безперечно, ця тема є предметом окремого дослідження. Проте, варто відзначити, що паралельність цього процесу і його поглиблення як в Україні, так і в Росії, сприятиме послабленню напруженості в трикутнику ЄС–Україна–Росія.

**Висновки.** Трансформаційна сила Євросоюзу виявилась ефективною по відношенню до країн-членів ЄС, що до нього інтегрувались, зокрема й країн ЦСЄ. Проте, особливістю зазначеного процесу була перспектива надання членства країнам, на які поширювались трансформаційні механізми.

Україна не володіє такими стартовими можливостями – перспектива членства не внесена до тексту Угоди про асоціацію. Відтак, Україна має здійснювати подальші перетворення відповідно до європейських стандартів якості, маючи в арсеналі мотивації перспективу підписання і подальшої імплементації Угоди про асоціацію і ПВЗВТ та можливе скасування візового режиму.

Для Європейського Союзу успіхи України, а також Молдови та Грузії – країн, що бачать себе в перспективі членами ЄС, – стануть індикаторами спроможності його трансформаційної сили в зоні східного сусідства. Першим кроком на шляху до такої оцінки стане Вільнюський самміт 2013 р., який також підведе підсумки дієвості програми Східне партнерство, що діє в рамках Європейської політики сусідства.

Підписання Угоди про асоціацію з Україною, що сприймається як ключова давно прогнозована подія зустрічі, стане показником ефективності усіх застосованих в рамках східної політики ЄС інструментів, покликаних

<sup>1</sup> Порівнює прогрес учасників Східного партнерства в кожному з чотирьох блоків – "Безпека документів, включаючи біометрику", "Нелегальна міграція, включаючи реадмісію", "Громадський порядок і безпека", "Зовнішні зносини та фундаментальні права", а також за двома фазами впровадження реформ у цих сферах – законодавчою та імплементаційною.

них створити безпечне і стабільне середовище на кордонах Союзу, а також, поглибити відносини із сусідами.

Варто також наголосити, що успіх політики ЄС, який має зафіксувати Вільнюський самміт, додасть вагомі сили привабливості інтеграційного проекту Євросоюзу та посилять його параметри в політичному діалозі з головними партнерами, серед яких США і Росія.

#### Список використаних джерел

1. Grabbe Heather. The EU's Transformative Power. Europeanization through Conditionality in Central and Eastern Europe / Heather Grabbe. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.
2. Grabbe Heather. How the EU should help its neighbours [Електронний ресурс] / Heather Grabbe // Centre for European Reform. – Policy brief, June 2004. – Режим доступу: [http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2012/policybrief\\_eu\\_neighbours-5399.pdf](http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2012/policybrief_eu_neighbours-5399.pdf).
3. Börzel Tanja A. When Europe hits y beyond its borders: Europeanization and the near abroad / Tanja A. Börzel // Comparative European Politics, 2011. – № 9. – P. 394–413.
4. Börzel Tanja A. The Transformative Power of Europe Reloaded. The Limits of External Europeanization / Tanja A. Börzel // KFG Working Paper, February 2010. – № 11. – 31 p.
5. Glenn John K. From Nation-States to Member States: Accession Negotiations as an Instrument of Europeanization / John K. Glenn // Comparative European Politics, 2004. – № 2. – P. 3–28.
6. Schimmelfennig F., Knobel Engert. The Impact of EU Political Conditionality / F.Schimmelfennig, Engert Knobel // The Europeanization of Central and Eastern Europe. – Cornell University Press: 2005, – P. 29–50.
7. Schimmelfennig F., Sedelmeier U. Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe / F.Schimmelfennig, U.Sedelmeier // Journal of European Public Policy, 2004. – #11(4). – P. 661–679.
8. Solonenko Iryna. The EU's 'transformative power' towards the Eastern neighbourhood: the case of Ukraine / Iryna Solonenko // SPES Policy Papers. – August 2010. – 30 p.
9. Shumylo-Tapiola Olga. A Successful Vilnius Summit: Mission Possible [Електронний ресурс] / Olga Shumylo-Tapiola // Carnegie Europe.

В. Копейка, д-р полит. наук, проф.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ,  
Е. Хилько, канд. полит. наук, науч. сотр.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

– June 4, 2013 – Режим доступу: <http://carnegieeurope.eu/2013/06/04/successful-vilnius-summit-mission-possible/g88t>

10. План дій Україна-Європейський Союз. – 21.02.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art\\_id=223286528&cat\\_id=223280190&ctime=1247076969632](http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223286528&cat_id=223280190&ctime=1247076969632)

11. Матриця: резолюція. Євросоюз підготував Україні список вимог і поощрених. [Електронний ресурс]. – Газета "Коммерсант Україна", №76 (1124), 30.04.2010 – Режим доступу: <http://kommersant.ua/doc/1363505>;

12. Fuele\_list. [Електронний ресурс]. – 13.05.2013 – Режим доступу: [http://ukraine-europe.eu/19-%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2-%D1%84%D1%8E%D0%BB%D0%B5.html/fuele\\_list](http://ukraine-europe.eu/19-%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2-%D1%84%D1%8E%D0%BB%D0%B5.html/fuele_list)

13. Висновки Ради ЄС про перспективи відносин з Україною, 11.12.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – Режим доступу: [http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press\\_corner/all\\_news/news/2012/2012\\_12\\_11\\_1\\_uk.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2012/2012_12_11_1_uk.htm)

14. Азаров думає, що Ялтинська конференція зруйнує стереотипи про Україну [Електронний ресурс]. // Тиждень. – 16.09.2012. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/60125>

15. Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Eastern Partnership: A Roadmap to the autumn 2013 Summit. [Електронний ресурс]. – Brussels, 15.5.2012. – Режим доступу: [http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2012\\_enp\\_pack/e\\_pship\\_roadmap\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2012_enp_pack/e_pship_roadmap_en.pdf)

16. "Східне партнерство" може врятувати лише Україна – словацький експерт [Електронний ресурс]. // Укрінформ. – 7.05.2013 – Режим доступу: [http://www.ukrinform.ua/ukr/news/shidne\\_partnerstvo\\_moge\\_vryatuvati\\_lishe\\_ukraina\\_slovatskiy\\_ekspert\\_1824439](http://www.ukrinform.ua/ukr/news/shidne_partnerstvo_moge_vryatuvati_lishe_ukraina_slovatskiy_ekspert_1824439)

17. Костянтин Єлісеєв: питання вибору між Митним і Європейським Союзом не стоїть [Електронний ресурс]. // Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії. – 15.01.2013. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/press-center/publications/992-kostyantyn-jelisejev-pitannya-viboru-mizh-mitnim-i-jevropejskim-sojuzom-ne-stojity>

18. Eastern Partnership Visa Liberalisation Index. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://monitoring.visa-free-europe.eu/>

19. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік – [Електронний ресурс]. – 5 квітня 2012 р. № 184-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/184-2012-%D1%80>

Надійшла до редколегії 09.06.13

## ПРОЦЕСС ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ КАК ИНДИКАТОР СПОСОБНОСТИ ТРАНСФОРМАЦИОННОЙ СИЛЫ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

*Статья раскрывает сущность и некоторые общие особенности применения трансформационной силы Европейского Союза на пространстве восточного соседства и анализирует особенности этого процесса в Украине. Ставится вопрос об эффективности трансформационных механизмов по отношению к Украине, в частности, через рассмотрение процессов развития партнерства и подписания Соглашения об ассоциации.*

*Ключевые слова: Европейский Союз, Украина, трансформационная сила, европеизация, европейская интеграция.*

V. Kopyka, Doctor of Political Sciences, Professor  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv,  
O. Khylo, PhD in Political Sciences  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

## THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE AS AN INDICATOR OF THE EUROPEAN UNION TRANSFORMATION POWER CAPACITY

*The article reveals the essence and some general features of the European Union transformation power in the Eastern Neighbourhood and analyzes some general features of this process in Ukraine. The question on the effectiveness of transformation tools in relation to Ukraine, in particular, by examining the processes of the Eastern Partnership development and Association Agreement signing.*

*Keywords: European Union, Ukraine, transformation power, Europeanization, European integration.*

УДК 341(477) "1919/1922"

М. Дорошко, д-р іст. наук, проф.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

## УТВЕРЖДЕНИЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ УСРР У 1919-1922 РР.

*Використавши широку джерельну базу, автор досліджує процес становлення зовнішньополітичного відомства радянської України і стверджує, що упродовж 1919-1922 рр. УСРР перетворилася на суб'єкт міжнародного права.*

*Ключові слова: легітимність, правосуб'єктність, Радянська Україна, зовнішня політика, міжнародне визнання, угода, мирний договір.*

Будь-який політичний режим, навіть встановлений силою, потребує міжнародного визнання. Не винятком у

цьому сенсі стало прагнення міжнародної легітимності більшовицького режиму в Україні. Задля цього уряд